

15. State Statistics Service of Ukraine. – Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
16. Central Bank of Ukraine, Banking Statistics, Indicators of the banking system. Available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.
17. Ministry of Finance of Ukraine, Archive of exchange rates. Available at: <http://index.minfin.com.ua/arch>.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 1(196): 53-60

УДК 336.226.11

JEL classification: H2.H24

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/196-1/8>

І. Лютий, д-р екон. наук, проф.

ORCID ID 0000-0002-3561-2432,

В. Іванюк, асп.

ORCID ID 0000-0001-6888-8622

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА МІСЦЕВІ ФІНАНСИ: СУПЕРЕЧНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Досліджено основні проблеми, які виникають у процесі трансформації частини індивідуальних доходів громадян у місцеві публічні фінанси через систему оподаткування, у тому числі в умовах формування спроможних територіальних громад за рахунок їх об'єднання, визначені основні напрями їх розв'язання.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, місцеві фінанси, публічні фінанси.

Постановка проблеми. На сьогодні суперечності функціонування фінансової системи України визначають об'єктивну необхідність зміщення акцентів від системи державних фінансів до системи публічних фінансів. Цей процес зумовлюється потребою створення економічних передумов демократизації суспільства, боротьби із корупцією та створення громадських інститутів контролю за акумуляцією, розподілом і використанням бюджетних коштів. Ідеологією публічних фінансів є децентралізація бюджетних ресурсів, максимізація їх використання безпосередніми платниками податків в інтересах територіальних громад міст і селищних рад. Такий підхід забезпечить фактичну трансформацію старої адміністративної системи державних фінансів та створення якісно нової системи публічних фінансів європейського зразка, орієнтованої на соціально-економічний розвиток територій, а відповідно держави в цілому.

Реалізація такого завдання вбачається, насамперед, у подоланні основних причин низької фінансової спроможності територіальних громад, які в Україні мають комплексний характер. Вони мають як загально-економічну природу – загальна звуженість податкової бази внаслідок, з одного боку, загалом низького рівня доходів населення України, а, із другого боку, невисокої частки легальних доходів, так і пов'язані безпосередньо з основними елементами системи оподаткування, зокрема, із рівнем фіскалізації (модель оподаткування, розмір податкових ставок), параметрами її преференційної частини, порядком адміністрування та розподілу податку. Відтак, подолання зазначених причин вимагає системного підходу до вирішення проблеми удосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, оскільки точкові зміни окремих її елементів у процесі численних змін до податкового законодавства, як засвідчує вітчизняна практика, не дають належного результату. Реалізація такого підходу полягає в якісній трансформації системи оподаткування доходів громадян в Україні на основі формування нової парадигми, яка забезпечувала б органічне поєднання її стимулюючої, регулюючої та фіскальної функцій, що сприяло б належному балансуванню загальносуспільних, регіональних, місцевих та індивідуальних інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування доходної частини самоврядних бюджетів, особливо за рахунок податкових джерел, а в їх складі – податку на доходи фізичних осіб, є об'єктом наукових ін-

тересів багатьох дослідників. Різноманітні аспекти цієї проблематики досліджують, зокрема, такі науковці, як Ю. Шушкова [4], основна увага в публікаціях якої зосереджена на аналізі джерел формування місцевих бюджетів; узагальненні світового досвіду із цього питання; Ю. Ганущак [5], наукові інтереси якого включають особливості формування бюджетів місцевого самоврядування в умовах формування спроможних територіальних громад, яке нині відбувається в межах децентралізації управління територіями; І. Луніна, Н. Проць [6], М. Трещов [7], О. Крайник [8], С. Слухай, Н. Здерка [9], Ю. Петленко [10], С. Бондар [11], І. Патока [12], увага яких концентрується на проблематиці удосконалення порядку адміністрування податку на доходи фізичних осіб, його бюджетоутворювальної функції, у тому числі в умовах фінансово-бюджетної децентралізації.

Попри широке розмаїття наукових досліджень проблематики оподаткування індивідуальних доходів та його ролі у формуванні достатньої ресурсної бази самоврядних бюджетів, дискусійним залишається широке коло питань, пов'язаних із: невизначеністю порядку адміністрування податку на доходи фізичних осіб, що зумовлено відсутністю чіткого бачення шляхів балансування інтересів між членами територіальної громади, як платників податків та одержувачів послуг, та спроможністю місцевого самоврядування щодо належного забезпечення такими послугами, особливо з урахуванням значної строкатості населених пунктів за рівнем соціально-економічного розвитку та бюджетоспроможності; відсутністю обґрунтованих підходів до оцінки сукупного податкового навантаження на індивідуальні доходи громадян, зокрема, у контексті запровадження майнових податків; трансформацією бюджетоутворювальної функції податків на індивідуальні доходи в умовах виникнення диспропорцій у ресурсному забезпеченні бюджетів територіальних громад при зміні їх моделі розвитку тощо.

Методологія. У статті на основі узагальнення наукових поглядів здійснено спробу системного підходу до вирішення проблематики формування дієвої системи оподаткування доходів громадян у контексті її використання як інструментарію формування місцевих публічних фінансів, підвищення її результативності з метою забезпечення балансу інтересів у ланцюгах загальної системи "індивід – суспільство": "індивід – територіальна громада", "територія-постачальник робочої сили – територія-реципієнт робочої сили (сфера застосування

праці)", "територіальна громада – територія-сфера надання соціальних послуг". У процесі дослідження використовувалися: монографічний метод – при аналізі порядку формування місцевих бюджетів окремих територіальних громад різних регіонів України, оцінці бюджетоутворювальної функції податків на доходи фізичних осіб та нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, у процесі формування об'єднаних територіальних громад; методи логічного узагальнення – для забезпечення послідовності проведення наукового дослідження; економіко-статистичний – для дослідження та наочного відображення тенденцій у формуванні місцевих публічних фінансів; системно-структурний – для систематизації результатів узагальнення наукових підходів до удосконалення адміністрування прибуткового податку. Джерела даних і емпірична база дослідження: матеріали Державної служби статистики України, органів місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських рад) щодо стану виконання бюджетів за доходами.

Мета статті – окреслення основних проблем, які виникають у процесі трансформації частини індивідуальних доходів громадян у місцеві публічні фінанси через систему оподаткування, а також визначення основних напрямів їх розв'язання.

Новизна статті полягає в тому, що в ній пропонується комплексне бачення проблематики системи оподаткування доходів громадян у контексті її використання як інструментарію формування місцевих публічних фінансів, системний підхід до підвищення її результативності в контексті необхідності забезпечення балансу інтересів у ланцюгах загальної системи "індивід – суспільство": "індивід – територіальна громада", "територія-

постачальник робочої сили – територія-реципієнт робочої сили (сфера застосування праці)", "територіальна громада – територія-сфера надання соціальних послуг".

Результати. Система оподаткування доходів фізичних осіб є одним із основних інструментів трансформації частини індивідуального доходу в публічні, у першу чергу місцеві, фінанси. У такий спосіб формується фінансовий ресурс, необхідний територіальним громадам для вирішення нагальних місцевих програм. Члени ж територіальної громади у такий спосіб залучаються до розвитку місцевої інфраструктури з метою підвищення її спроможності забезпечення громадян відповідними послугами виробничого та соціального характеру належної якості й асортименту.

Україна перебуває у стадії активного пошуку оптимальної системи фінансово достатніх та збалансованих бюджетів – як державного, так і місцевих різних рівнів. Водночас, як засвідчує аналіз такого пошуку, його результативність, насамперед, у частині формування ресурсної бази місцевих бюджетів, а в їх складі – бюджетів місцевого самоврядування, особливо тих, які не входять до бюджетів об'єднаних територіальних громад, є доволі низькою.

У розвинених країнах світу надходження від оподаткування індивідуальних доходів забезпечують значну частину загальних доходів місцевих бюджетів і реалізують функції системи публічних фінансів країн Європейського Союзу та забезпечують високі соціально-економічні стандарти життя громадян. У Україні ситуація є дещо іншою, хоча й має місце висока частка податку на доходи фізичних осіб у податкових надходженнях до місцевих бюджетів (табл. 1).

Таблиця 1. Бюджетоутворювальна функція податку на доходи фізичних осіб у формуванні ресурсної бази місцевих бюджетів України у 2011–2017 рр.

Показники	Роки						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017 (план)
Частка податкових надходжень у загальних доходах місцевих бюджетів (без урахування трансфертів із Державного бюджету України), %	84,3	85,2	86,7	86,3	81,5	85,7	89,6
Частка надходжень від податку на доходи фізичних осіб (%) у:							
- податкових надходженнях місцевих бюджетів	74,0	71,1	70,8	71,6	56,0	59,8	59,3
- загальних доходах місцевих бюджетів (без урахування трансфертів із Державного бюджету України)	62,4	60,6	61,4	61,8	45,6	51,3	53,1
- загальних доходах місцевих бюджетів (із урахуванням трансфертів із Державного бюджету України)	39,8	27,1	29,2	27,0	18,7	22,5	23,0

Примітка: розраховано за даними Державної казначейської служби України.

Джерело: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

Зокрема, у період 2011–2017 рр. частка податкових надходжень у загальних доходах місцевих бюджетів (без урахування трансфертів із Державного бюджету України) коливалась у межах 84,3–89,6 %. Податкові надходження місцевих бюджетів на 56,0–74,0 % формувалися за рахунок податку на доходи фізичних осіб [1; 2; 3]. Разом із тим, хоча надходження від цього податку займають домінуючу (у відносному вимірі) позицію у структурі доходів місцевих бюджетів (без урахування трансфертів із Державного бюджету України) – у 2011 р. – 62,4 %, 2012 р. – 60,6 %, 2013 р. – 61,4 %, 2014 р. – 61,8 %, у 2015 р. – 45,6 %, у 2016 р. – 51,3 %, у 2017 р. (план) – 53,1 % [1], його бюджетоутворювальна функція (в абсолютному значенні) залишається незначною, якщо оцінювати її в контексті формування загальної ресурсної бази місцевих бюджетів з ураху-

ванням централізованих трансфертів. Адже питома вага надходжень від податку на доходи фізичних осіб у такій ресурсній базі в аналізованому періоді не перевищувала третину [1] і мала тенденцію до зниження, тим самим ілюструючи посилення залежності місцевих бюджетів від їх централізованої підтримки та обмежені потенційні можливості збільшення бюджетоутворювальної функції цього податку. Саме за цими показниками Україна значно відстає від розвинених країн світу (напр., частка централізованих трансфертів у доходах місцевих бюджетів у Німеччині становить 22 %, у Швеції – 34 %, "що означає більш високий рівень фінансової автономії місцевого самоврядування в Європі" [4]. В Україні ж цей показник фактично удвічі вищий – у межах 52,0–62,1 % (рис. 1).

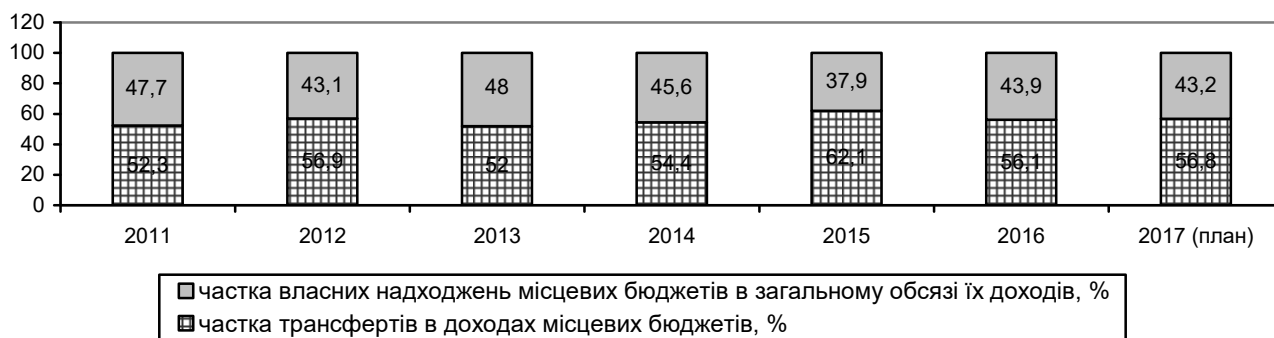


Рис. 1. Співвідношення трансфертів із Державного бюджету України місцевим бюджетам та власних надходжень місцевих бюджетів у 2011–2017 рр.

Принадгдно зазначимо, що кардинально не вдалося виправити ситуацію із наповненням місцевих бюджетів та із уведенням військового збору, податку на пенсії й підвищенням рівня оподаткування відсотків за депозитами (табл. 2).

Таблиця 2. Фіскальний ефект уведення військового збору, податку на пенсії та підвищення рівня оподаткування відсотків за депозитами в Україні у 2016 р.

Показники	Зведений бюджет України	Державний бюджет України	Місцеві бюджети України
Надходження податку та збору на доходи фізичних осіб – разом, млрд грн	138,8	59,8	79,0
у тому числі:			
- податок на доходи фізичних осіб із пенсій;	0,40	0,14	0,26
- податок на доходи фізичних осіб із відсотків за депозитами;	7,6	7,6	-
- військовий збір.	11,5	11,5	-
Частка сумарних надходжень від податку на доходи фізичних осіб із пенсій та відсотків за депозитами, військового збору в загальному обсязі податку та збору на доходи фізичних осіб, %	14,0	32,2	0,3

Примітка: розраховано за даними Державної казначейської служби України.

Джерело: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

За рахунок таких нововведень виграв лише державний бюджет, в якому сумарна частка відповідних надходжень у загальному обсязі податку та збору на доходи фізичних осіб становила 32,2 %. Місцеві ж бюджети задовільнились лише частиною надходжень від оподаткування пенсій, що у відносному вимірі становило разом 0,3 %.

Значною мірою ситуація із формуванням ресурсної бази місцевих бюджетів зумовлена відсутністю комплексного бачення ролі податків у системі бюджетування. Це, зокрема, стосується функцій податків, порядку їх адміністрування, розподілу між бюджетами різних рівнів тощо, місця податків у системі доходів бюджетів загалом.

У частині функцій податків на фоні фактично повного ігнорування їх регулюючої та, особливо, стимулюючої, функцій, зазначимо домінуючу їх фіскальну функцію, підтвердженням чого може виступати: постійне зростання розмірів податкових ставок без адекватного розширення преференційної частини відповідних податків; уведення нових податків із періодичним та швидкоплинним у часі звуженням їх преференційної складової тощо. Стосовно місцевих бюджетів ідеться, насамперед, про податок на доходи фізичних осіб і податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, некомерційного призначення.

Зокрема, податок на доходи фізичних осіб упродовж численних спроб його реформування мав стійку тенденцію до збільшення. Удосконалення законодавства, що регулює порядок оподаткування індивідуальних доходів, відбувалось без зміни моделі оподаткування. Як правило, мали місце незначні уточнення в частині окремих елементів податку, підвищення його розміру.

Зокрема, із моменту прийняття Податкового кодексу України ставка податку на доходи фізичних осіб зросла із 15 % бази оподаткування та 17 % у разі перевищення загальної суми отриманих платником податку у звітному податковому місяці доходів десятикратного розміру мінімальної заробітної плати, установленної законом на 1 січня звітного податкового року, до 18 % (станом на 2017 р.). Ставка податку, за якою оподатковуються пасивні доходи, за цей самий період зросла більш ніж утричі – із 5 до 18 %, за якою нині оподатковуються (крім доходів у вигляді дивідендів по акціях та корпоративних правах, нарахованих резидентами – платниками податку на прибуток підприємств, які оподатковуються за ставкою 5 %) такі доходи: відсотки (у т. ч. дисконтні доходи), у тому числі на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, вклад (депозит) у кредитних спілках; відсотковий або дисконтний дохід за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом; плата (відсотки), що розподіляється відповідно до пайових членських внесків членів кредитної спілки; дохід, який виплачується компанії, яка управляє активами інституту спільного інвестування, на розміщені активи; дохід за іпотечними цінними паперами (іпотечними облігаціями та сертифікатами); відсотки (дисконт), отримані власником облігації від їх емітента; дохід за сертифікатом фонду операцій із нерухомістю та дохід, отриманий платником податку в результаті викупу (погашення) управителем сертифікатів фонду операцій із нерухомістю; інвестиційний прибуток, включаючи прибуток від операцій з облігаціями внутрішніх державних позик, у тому числі від зміни курсу іноземної валюти; роялті; дивіденди. Крім цього, запроваджено 18-відсоткове

оподаткування доходу в частині перевищення суми пенсії (включаючи суму її індексації, нараховану відповідно до закону), щомісячного довічного грошового утримання, які отримуються платником податку із Пенсійного фонду України чи бюджету [13]. Зростання податкового навантаження стимулює тінізацію економіки, виплати заробітної плати в конвертах.

У той же час параметри преференційної складової зазначеного податку за цей самий період зазнали незначних змін. До того ж, вони мали точковий характер, зачіпаючи окремі поодинокі об'єкти, щодо яких вони застосовувалися. Як показує аналіз існуючих податкових преференцій при оподаткуванні доходів громадян, визначених чинним законодавством України, їх асортимент є обмеженим. До того ж, під час детальнішого вивчення зазначених преференцій виникають підстави для висновку, що вони загалом не є достатньо дієвими стосовно стимулюючого ефекту. Самі ж законодавчі норми, які регулюють види податкових преференцій та порядок їх застосування, як на нашу думку, не позбавлені недоліків, у зв'язку із чим можуть і мають бути удосконалені.

У контексті зростання ролі фіскальної функції системи оподаткування доходів фізичних осіб варто зазначити і запровадження податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, некомерційного призначення. Адже такий податок, не дивлячись на об'єкт оподаткування, джерелом сплати має той самий поточний дохід фізичної особи, причому із якого вже сплачено податок на доходи фізичних осіб. Відтак фактично має місце подвійне оподаткування одного і того самого доходу.

Крім того, не дивлячись на незначний період запровадження податку на майно, відмінне від земельної ділянки, некомерційного призначення для фізичних осіб, можна спостерігати чітку тенденцію до зростання його фіскальної функції, про що свідчить, зокрема, розширення бази оподаткування (із житлової площі об'єкта нерухомості до загальної площі об'єкта житлової та нежитлової нерухомості), збільшення ставки податку (із 1 до 3 % розміру мінімальної заробітної плати, згодом, після підвищення такої удвічі, до 1,5 % розміру мінімальної заробітної плати за 1 кв. м бази оподаткування; при цьому за умови щорічного підвищення розміру мінімальної заробітної плати, що відбувається постійно, фіскальний тиск на громадян у частині оподаткування зазначеним видом податку постійно зростатиме), зменшення неоподаткованої площі об'єкта нерухомості. Розширення преференційної складової податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, некомерційного призначення, мало місце лише в частині окремих соціально вразливих верств населення.

Одночасно варто констатувати, що і посилення фіскальної функції системи оподаткування доходів фізичних осіб відбувається значною мірою хаотично, без належних наукового обґрунтування та розрахунків параметрів змін відповідних елементів тих чи інших податків, оцінок впливу таких змін на мотиваційну поведінку платників податку, у першу чергу, у частині легалізації особистих доходів, тощо. Запровадження нових податків, зміна елементів чинних та нововведених податків, причому ще до моменту набуття ними чинності, як правило, є результатом виключно політики компромісу на рівні законодавця, а також інституціонального компромісу між парламентом та Урядом. За таких умов марно сподіватися на належну результативність будь-яких кроків у напрямі удосконалення такої системи. Стрімке зростання диференціації в доходах громадян, падіння купівельної спроможності заробітної плати більшості населення України, особливо в умовах зростання вартості комунальних послуг, визначає необхідність пере-

ходу до прогресивної шкали оподаткування. Окремим варіантом може розглядатись можливість застосування диференціації у ставках податку на доходи громадян (або частину доходів, що можуть відшкодуватись у місцевий бюджет) по окремих регіонах з метою стимулювання їх розвитку. Нова парадигма системи оподаткування доходів фізичних осіб має, на нашу думку, базуватись саме на таких розрахунках та оцінках В її ж основу (у даному випадку, можна погодитися з думкою, яку висловлюють, зокрема, І. Михасюк, М. Петик, Н. Полинюк) має бути покладений підхід, який властивий розвиненим країнам, "де стан демократії та суспільні норми значною мірою мають вплив на побудову та реалізацію фіскальної політики", згідно з яким "податкове регулювання передусім спрямовано на вирішення соціальних питань та економічну мотивацію домогосподарств, а вже потім – на забезпечення уряду фінансовими ресурсами" [14]. Це означає, зокрема, і те, що невід'ємною складовою нової моделі системи оподаткування доходів фізичних осіб в Україні має стати концептуально інша преференційна частина, орієнтована не лише на певні соціально вразливі верстви населення, а й на широкий загал, передбачаючи розгалужену та дієву систему податкових стимулів, які забезпечували б платникам податків, опосередковано через участь держави, можливості щодо здобуття освіти, лікування, упровадження енергозберігаючих технологій, здійснення заощаджень, інвестування у будівництво житла тощо, а також формували мотивацію щодо легалізації доходів як основу розширення податкової бази, підвищення на цій основі бюджетоутворювальної функції відповідних податків.

Значимо і те, що в загальному процесі вироблення державної політики трансформації системи оподаткування доходів фізичних осіб, включаючи позиціонування її у формуванні публічних фінансів, зокрема, на місцевому рівні, також має місце доволі негативна ситуація, за якої цілий сегмент самоврядних бюджетів позбавляється одного із ключових на сьогодні доходного джерела. Ідеться про податок на доходи фізичних осіб, який, із започаткуванням процесу формування об'єднаних територіальних громад, до бюджетів територіальних громад, які не є учасниками такого процесу об'єднання, не зараховується. Такий підхід має різні наслідки для територіальних громад, диференційованих за рівнем демографічного та соціально-економічного розвитку. Найбільше від запровадженого підходу щодо розподілу податку на доходи фізичних осіб потерпають територіальні громади із загалом сприятливою демографічною ситуацією, достатньо розвинутою сферою застосування праці, у тому числі для маятникових мігрантів. Адже існуючий порядок адміністрування податку на доходи фізичних осіб, в основі якого лежить принцип зарахування податку за місцем реєстрації податкового агента, забезпечує можливість залишати його в бюджетах саме таких територіальних громад. Відтак, негативного впливу від зазначених вище нововведень у сфері місцевого самоврядування зазнають великі населені пункти, у тому числі міста (районні центри), які втрачають значний фінансовий ресурс, що міг би бути використаний на власний розсуд відповідних територіальних громад на ті чи інші важливі місцеві бюджетні програми.

На нашу думку, запроваджений підхід виглядає вразливим щодо відповідності загальним принципам процесу об'єднання територіальних громад, у першу чергу, принципу добровільності. Існуючий порядок зарахування податку на доходи фізичних осіб до відповідних місцевих бюджетів виступає нічим іншим, як інструментом примусу до процесу об'єднання всупереч задекларованому законодавцем принципу добровільності. Загалом

зазначимо, що в основу підходу щодо зміни порядку закріплення надходжень від податку на доходи фізичних осіб за відповідними місцевими бюджетами її ініціаторами закладалася теза про необхідність підвищення спроможності громад, які у разі об'єднання "наділяються повноваженнями та ресурсами, як у міст обласного значення", що, у свою чергу, "є запорукою переходу місцевого самоврядування на якісно новий рівень" [15].

Спроможна територіальна громада при цьому розглядається як "територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці" [7]. У даному випадку, і у зв'язку з чим ми повною мірою погоджуємося з думкою І. В. Патоки, "все ж таки головною рушійною силою процесу утворення об'єднаних спроможних територіальних громад є фінансове забезпечення їх діяльності, тобто отримання власних повноважень і фінансової бази на виконання цих повноважень. ... важливо, щоб метою реформи місцевого самоврядування було, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Ідеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів. Перш за все йдеться про зарахування до їх бюджетів 60 % податку на доходи громадян" [12].

При цьому такий підхід, з нашої точки зору, а також виходячи із одного з основних принципів добровільного об'єднання територіальних громад – добровільності, задекларованого Законом України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" [16], убачається доцільним застосовувати до всіх бюджетів місцевого самоврядування, незалежно від того, чи є відповідні громади суб'єктами об'єднаних територіальних громад, чи ні. Завдання забезпечення спроможності громад виглядає актуальним для місцевого самоврядування загалом, для чого мають бути створені належні законодавчі й економічні передумови. Спосіб же вирішення цього завдання (шляхом об'єднання, чи самостійно) має, з нашої позиції, вирішувати громада. Як зазначає І. В. Патока, "практика формування бюджетів місцевого самоврядування за рахунок надходжень податку на доходи фізичних осіб наявна в багатьох європейських країнах – у такий спосіб місцеві громади зацікавлені у стимулюванні підприємницької активності на своїй території". [12]

Інша річ, що підхід до вирішення проблеми закріплення за бюджетами місцевого самоврядування податку на доходи фізичних осіб (його частини) не може бути однаковим для всіх територіальних громад. Адже між ними існують значні відмінності щодо потенціалу нарощування податкової бази, доступу до різноманітних послуг у сфері освіти, охорони здоров'я тощо. З огляду на зазначене, логічно і цілком обґрунтовано видається думка щодо доцільності розробки бюджетної типології, яка забезпечувала б можливість більшої деталізації місцевих бюджетів при розробці щодо них моделі розподілу податку на доходи фізичних осіб, яка краще б урахувала параметри спроможності територіальних громад, забезпечення їх жителів відповідними послугами (за місцем проживання та поза його межами) тощо.

Процес вивільнення цілого сегменту територіальних громад зі сфери оподаткування доходів фізичних осіб, або ж, принаймні, застосування останнього на мініма-

льному рівні, що досить часто має у своїй основі об'єктивні підстави і цілком, виходячи з реальної дійсності, є позитивним явищем, спостерігається і в частині оподаткування майновими податками, зокрема, податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, некомерційного призначення. Ідеться про наділення органів місцевого самоврядування дискреційними повноваженнями щодо установлення розмірів ставок податку. На практиці такий підхід призводить до значної дискримінації платників податку не лише в цілому, незалежно від належності до тієї чи іншої територіальної громади, але й навіть у разі рівності платників податку за майновим станом та об'єктів оподаткування при їх розміщенні у суміжних адміністративних одиницях, фактично однакових за рівнем соціально-економічного розвитку.

Ситуація, як на нашу думку, виглядає неоднозначною з огляду, зокрема, й на те, що законодавець періодично змінює порядок зарахування відповідного податку до місцевих бюджетів, тим самим змінюючи цільове використання одержаних від нього коштів (зокрема, якщо в момент запровадження податку він, згідно з бюджетним законодавством, зараховувався до бюджету розвитку місцевих бюджетів, що забезпечувало збереження інвестиційного характеру цього джерела доходів самоврядних бюджетів і є цілком природним, то згодом відповідний податок передбачено зараховувати до загального фонду самоврядних бюджетів). Таким чином, кошти, які априорі повинні мати інвестиційну природу при їх використанні, за новим порядком можуть використовуватися на будь-які, у тому числі, поточні, видатки, тим самим зменшуючи рівень інвестиційної компетенції самоврядних бюджетів, що є особливо загрозливим щодо середньо- та довгострокової перспективи розвитку відповідних територіальних громад.

Таким чином, можна говорити про відсутність прямого зв'язку не лише між тим чи іншим податком, як джерелом доходів місцевих бюджетів, та останніми, але й між будь-якими іншими кроками у напрямі зміни елементів цих податків чи запровадження останніх, та місцевими бюджетами. Такі кроки, як засвідчує вітчизняна практика, здійснюються: хаотично; за однією схемою – у напрямі посилення фіскального тиску на доходи фізичних осіб; шляхом створення значного люфту в застосуванні окремих податків (насамперед, у частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, некомерційного призначення) через наділення суб'єкта їх застосування необмеженими повноваженнями при прийнятті відповідних рішень, що, за великим рахунком, закладає дискримінаційні основи при застосуванні відповідного податку стосовно різних категорій громадян, які проживають у різних адміністративних одиницях, незалежно від об'єкта оподаткування; ситуативно – залежно від зміни державної політики щодо моделі організації місцевого самоврядування, порядку формування місцевих бюджетів.

Черговий аспект у системі координат "система оподаткування доходів фізичних осіб – місцевий бюджет" полягає в моделі адміністрування податку. У випадку із податком на доходи фізичних осіб проблема полягає у встановленні оптимального співвідношення між розмірами податку, які зараховуються до доходів відповідних бюджетів залежно від того, де проживає та працює платник податку. На сьогодні можна констатувати стійку тенденцію зміщення бюджетоутворювальної функції податку на доходи фізичних осіб від сільських бюджетів до бюджетів міст республіканського (Автономної Республіки Крим), обласного підпорядкування, обласних та районних бюджетів, що пояснюється, з одного боку, системою розподілу видаткових повноважень між від-

повідними бюджетами та відповідною структурою закріплених за ними доходів з метою належного фінансового забезпечення зазначених повноважень, а, із другого боку, порядком зарахування зазначеного податку, за яким у значно вирашному становищі перебувають бюджети місцевого самоврядування територій із більш розвиненою сферою прикладання праці.

В Україні до сьогодні не вироблена концепція зарахування податку на доходи з фізичних осіб до місцевих бюджетів. У науковому, фаховому та експертному середовищі тривають дискусії щодо такої концепції, за результатами яких можна виокремити кілька підходів до вирішення проблеми. Такі, зокрема, передбачають здійснення розподілу зазначеного податку між місцевими бюджетами у різних пропорціях, повне зарахування його до бюджетів територій за місцем проживання платника податку, надання податку на доходи фізичних осіб статусу місцевого податку. Слід констатувати, що відповідні пропозиції не базуються на жодних розрахунках, не враховують диференціацію територій у контексті їх фактичної спроможності щодо забезпечення громадян відповідними послугами, робочими місцями тощо, що, на нашу думку, має обов'язково враховуватися при встановленні певних пропорцій під час розподілу надходжень від податку на доходи фізичних осіб між відповідними місцевими бюджетами.

Справа у тому, що у значній частині населених пунктів, які є місцем реєстрації платників податку на доходи фізичних осіб, жодні послуги такому платнику податку апріорі не надаються і в жодній перспективі надаватися не плануються. Такими є, як правило, малі та віддалені села, жителі яких працюють в інших населених пунктах та, відповідно, отримують відповідні послуги за місцем роботи. Відтак, сплата податку на доходи фізичних осіб у бюджети таких населених пунктів виглядає необґрунтованою.

Слід також урахувати і той факт, що в умовах загальної тенденції підвищення трудової мобільності населення, а також виникнення фінансових можливостей в останнього щодо придбання у власність кількох об'єктів нерухомості, причому як у межах одного населеного пункту, так і в різних населених пунктах, складається ситуація, що певна (як показують монографічні дослідження, доволі значна) частина громадян постійно змінює місце свого проживання, або ж проживає тривалий час не за місцем реєстрації. Така ситуація характерна здебільшого для високо урбанізованих адміністративно-територіальних одиниць, жителі яких часто проживають за їх межами (напр., у котеджних містечках), працюючи в місті та, відповідно, отримуючи всі необхідні послуги саме в ньому. Більше того, у такому випадку громадянин самі вкладають кошти в інфраструктуру таких поселень (будівництво доріг, ліній енергозабезпечення, постачання води та водовідведення, організація вивезення побутового сміття тощо), не отримуючи за це будь-якої компенсації. Безальтернативне зарахування податку на доходи фізичних осіб у бюджети відповідних населених пунктів, на території яких реташовані такі новозбудовані осередки, без зміни підходів до порядку, якості надання відповідних послуг, а також компенсації витрачених на розвиток місцевої інфраструктури коштів, виглядає сумнівним. До того ж слід урахувати той факт, що на сьогодні із запровадженням податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, який, як уже було зазначено, є опосередкованою формою оподаткування доходів громадян, відповідні бюджети місцевого самоврядування отримали доволі дієвий фіскальний інструмент для формування власної ресурсної бази, причому який жодним чином не прив'язаний до місця

проживання (реєстрації) платника зазначеного майнового податку. Із запровадженням останнього, таким чином, проблема визначення місця зарахування податку на доходи фізичних осіб, особливо в умовах фізичної відсутності надання відповідних послуг населенню, на нашу думку, певною мірою втратила свою гостроту.

Висновки та дискусія. Таким чином, як можна побачити, спектр чинників, які слід урахувати при розробці нової моделі адміністрування податку на доходи фізичних осіб з метою збалансування системи місцевих фінансів, є доволі значним. Головним завданням при опрацюванні такої моделі вбачається забезпечення балансу інтересів у системі "індивід – територіальна громада – територія-сфера застосування праці – територія-надавач послуг". З точки зору інтересів відповідної території йдеться про адекватний рівень компенсації витрат на надання тих чи інших послуг, з точки ж зору громадянина-платника податків – про формування належної мотивації до легалізації доходу та повноти сплати податкових зобов'язань. Лише за таких умов є підстави сподіватися на формування у платників податків стійкої позиції щодо відповідності обсягу, якості та асортименту отриманих на певній території послуг обсягу сплачених ними податків. Це, у свою чергу, вимагає кропіткої та значної за обсягом роботи щодо оцінки фактичної та потенційної спроможності відповідних територій щодо забезпечення відповідними послугами в розрізі всього масиву поселенської мережі, що має відбуватися в умовах вирішення загальної проблеми "... встановлення функцій та обов'язків, що визначають структуру й функції органів державної та місцевої влади, а також взаємовідносини між рівнями бюджетної системи ..." [17]. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми вбачається, як уже було зазначено вище, у розробці бюджетної типології, яка забезпечувала б можливість більшої деталізації місцевих бюджетів при розробці щодо них моделі розподілу податку на доходи фізичних осіб, яка краще враховувала б параметри спроможності територіальних громад, забезпечення їх жителів відповідними послугами (за місцем проживання та поза його межами) тощо. В основу такої типології має бути покладено структуру видаткових повноважень відповідних місцевих бюджетів, що, у свою чергу, визначало б передумови для визначення порядку зарахування та розподілу податку на доходи фізичних осіб. На підставі такої типології можливий повний перегляд існуючого порядку зарахування податку на доходи фізичних осіб до різних бюджетів, установаження співвідношення між частинами податку, визначення критеріїв установаження такого співвідношення, виходячи із системи взаємовідносин у ланцюгах "територія-постачальник робочої сили – територія-реципієнт робочої сили (сфера застосування праці)", "територія-постачальник робочої сили – територія-надавач послуг" тощо.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що Україна підійшла впритул до проблеми реформування системи оподаткування доходів фізичних осіб, необхідність вирішення якої продиктована потребою формування спроможних, у фінансовому відношенні, територіальних громад, орієнтованих максимально на надання відповідного спектру послуг її членам на основі принципу субсидіарності. Водночас проведення якісної модернізації такої системи не може базуватися на старих підходах, а вимагає нового концептуального бачення проблеми, ґрунтовних оцінок та розрахунків, законодавчих і конституційних змін, що є підґрунтям отримання належного результату.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів України. Бюджет України-2013. Статистичний збірник. – Київ: Міністерство фінансів України, 2013 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/bjudzhet-ukraini-2013?category=bjudzhet&subcategory=2013-budget>.
2. Державна казначейська служба України. Звіт про виконання місцевих бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя за 2014 рік [Електрон. ресурс]. – Київ: Державна казначейська служба України, 2014. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=257806>.
3. Державна казначейська служба України. Звіт про виконання місцевих бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя за 2015 рік [Електрон. ресурс]. – Київ: Державна казначейська служба України, 2015. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=311513>.
4. Шушкова Ю. Проблеми формування доходів місцевих бюджетів України та шляхи їх вирішення / Ю. Шушкова [Електрон. ресурс]. – Львів, 2014. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_3_2014_11_25/problemi_formuvannja_dokhodiv_miscevikh_bjudzhetiv_ukrajini_ta_shljakhi_jikh_virishennja/69-1-0-1086.
5. Ганущак Ю. Ю. Реформа територіальної організації влади / Ю. Ганущак. – Київ: ТОВ "Софія-А", 2013.
6. Проць Н. В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації [Електрон. ресурс] / Н. Проць. – К., 2015. – Режим доступу: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15prnvrn.pdf>.
7. Трещов М. М. Удосконалення адміністрування податків в умовах зміцнення ресурсної бази місцевих бюджетів України // Теорія та практика державного управління [Електрон. ресурс]. – 2014. – Вип. 4. – С. 280–287. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-4/doc/3/03.pdf>.
8. Крайник О. Напрямки зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування // Наук. вісн. – 2008. – Вип. 1 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik/fail/O.%C2%A0Kraynyk.pdf.
9. Слухай С. В. Формування доходів місцевих бюджетів у контексті трансформації податкової системи / С. В. Слухай, Н. Я. Здерка [Електрон. ресурс] // Фінанси України. – 2006. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jm/soc_gum/Ekonk/2010_4/011_nehaychuk.pdf.
10. Петленко Ю. В. Місцеві фінанси [Електрон. ресурс] / Ю. Петленко. – Х., 2010. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/99585-tema-12-printsipi-novogo-pdodu-do-mstsevoogo-opodatkuvannja.html>.
11. Бондар С. Я. Процес формування міжбюджетних відносин на терені сучасної України: проблеми та шляхи вирішення [Електрон. ресурс] / С. Бондар. – Тернопіль, 2015. – Режим доступу: <http://intkonf.org/bondar-sya-protses-formuvannja-mizhbudzhethnih-vidnosin-na-tereni-suchasnoyi-ukrayini-problemi-ta-shlyahi-yih-virishennja>.
12. Патока І. Фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад як складова ефективної децентралізації влади в Україні / І. Патока [Електрон. ресурс]. – 2014. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582>.
13. Верховна Рада України, 2010. Податковий кодекс України [Електрон. ресурс]. – Київ: Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/2755-17>.
14. Михасюк І. Реформування податку на доходи фізичних осіб: аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду [Електрон. ресурс] / І. Михасюк. – 2012. – Режим доступу: <http://econom.lnu.edu.ua/files>.
15. Верховна Рада України. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад" [Електрон. ресурс]. – Київ: Верховна Рада України, 2015. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/214-2015-%D0%BF>.
16. Верховна Рада України. Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад" [Електрон. ресурс]. – Київ: Верховна Рада України, 2015. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/157-19>.
17. Наконечна Ю. Відкритість та прозорість державного та місцевих бюджетів в Україні / Ю. Наконечна, Л. Демиденко // Вісн. Київ. ун-ту. Економіка. – 2016. – 10 (187): 20-27. – DOI:<https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/187-10/3>.

Received: 25/10/2017

1st Revision: 1/11/2017

Accepted: 1/12/2017

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

И. Лютый, д-р экон. наук, проф.,

В. Иванюк, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ДОХОДОВ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ И МЕСТНЫЕ ФИНАНСЫ: ПРОТИВОРЕЧИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИХ РАЗРЕШЕНИЯ

Исследованы основные проблемы, возникающие в процессе трансформации части индивидуальных доходов граждан в местные публичные финансы через систему налогообложения, в том числе в условиях формирования способных территориальных общин путем их объединения, определены основные направления их разрешения.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц; местные финансы; публичные финансы.

I. Lyutyi, Doctor of Sciences (Economics), Professor,

V. Ivaniuk, PhD Student

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

TAXATION OF INCOME OF PHYSICAL PERSONS AND LOCAL FINANCES: SURPRISES AND PERSPECTIVES OF THEIR SOLUTIONS

The article proposes a comprehensive vision of the personal income tax system issues in the context of its use as a tool for the formation of local public finances, a systemic approach to increasing its effectiveness in the context of the need to balance the interests in the chains of the "individual-society" general system: "individual-local community," "the territory of the labor force supplier-the territory of the labor force recipient (scope of application of labor)," "the local community-the territory/sphere where social services are provided." A conclusion is drawn about the dominant fiscal function of the personal income tax and the tax on real property other than a parcel of land, which exhibits the constant growth of its tax rates without an acceptable extension of the preferential part. The process of transforming these taxes and their budget-forming role in the formation of the capable united territorial communities were investigated. The main issues of enrollment and distribution of income tax among the budgets of different territorial communities as subjects of the process of decentralization of public finances were revealed. The significant amount of work is required to assess the actual and potential capacity of the respective territories in order to provide the relevant services in the context of the entire array of the settlement network, which requires the development of a budget classification that would contribute to more detailed local budgets in developing a model for their distribution of profitable tax that would better take into account the parameters of the capacity of territorial communities, provision of their residents with the relevant services. The conclusion is made on the necessity of forming the preferential part of the mentioned taxes on the new conceptual principles, which provide for an extensive and effective system of tax incentives that would be provided to taxpayers, indirectly through the participation of the state, opportunities for obtaining education, treatment, introduction of energy-saving technologies, saving, investing in construction of housing, etc., and also formed the motivation for legalization of incomes as the basis for expanding the tax base, increasing budget formation of relevant taxes.

Keywords: personal income tax; local finances; public finances.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. Ministry of Finance of Ukraine. 2013. Budget Ukraine – 2013. Available at: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/bjudzhet-ukraini-2013?category=bjudzhet&subcategory=2013-budget>
2. State Treasury Service of Ukraine. 2014. Execution of the State Budget. Available at: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=257806>.
3. State Treasury Service of Ukraine. 2015. Annual Report on the State Budget of Ukraine for 2015. Available at: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=311513>.
4. Shuskova Y., 2014. Issues with the formation of local budgets and ways of its solution. Available at: http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_3_2014_11_25/problemi_formuvannja_dokhodiv_miscevikh_bjudzhetiv_ukrajini_ta_shljakhi_jikh_virishennja/69-1-0-1086.

5. Hanushchak, Y., 2013. Reform of the territorial organization of the state. Kyiv: TOV "Sofia-A".
6. Prots N., 2015. Formation of the local tax budget inflow in the context of the budget decentralization. Available at: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15pvnvfn.pdf>.
7. Treshov M., 2014. Improving administration of taxes in the conditions of strengthening the resource basis of local budgets in Ukraine. Available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-4/doc/3/03.pdf>
8. Kraynyk O., 2008. Strengthening the financial framework of local governments. Available at: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik/fail/O.%C2%A0Kraynyk.pdf.
9. Sluhai S., 2006. Formation of local budget revenues in the context of transformation of the tax system. Available at: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Ekonk/2010_4/011_nehaychuk.pdf.
10. Petlenko Y., 2010. Local finance. Available at: <http://westudents.com.ua/glavy/99585-tema-12-printsipi-novogo-pdhodu-domstsevo-go-opodatkuвання.html>.
11. Bondar S., 2015. The process of formation of inter-budgetary relations on the territory of modern Ukraine. Problems and Solutions. Available at: <http://intkonf.org/bondar-sya-protse-formuvannya-mizhbyudzhetnih-vidnosin-na-tereni-suchasnoyi-ukrayini-problemi-ta-shlyahi-yih-virishennya>.
12. Patoka I., 2014. Financial support for the sustainable development of united territorial communities as a component of effective decentralization of power in Ukraine. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582>.
13. The Verkhovna Rada of Ukraine. 2010. Tax Code. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/2755-17>.
14. Mikhasuk I., 2012. Reform of personal income tax: analysis of domestic and foreign practices. Available at: <http://econom.lnu.edu.ua/files>.
15. The Verkhovna Rada of Ukraine. 2015. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Methodology for the Formation of Capable Territorial Communities". Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/214-2015-%D0%BF>.
16. The Verkhovna Rada of Ukraine. 2015. Law of Ukraine "On Voluntary Association of Territorial Communities". Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
17. Demydenko L., Nakonechna J., 2016. OPENNES AND TRANSPARENCY OF STATE AND LOCAL BUDGETS IN UKRAINE. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 10 (187), 20-27. DOI:<https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/187-10/3>.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 1(196): 60-67

УДК 336.6

JEL classification: L30, L32, H 60

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/196-1/9>

С. Мицюк, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.

ORCID iD 0000-0003-4442-7025

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ,

В. Мегей, економіст

ORCID iD 0000-0003-4442-7025

Київський національний торговельно-економічний університет, Київ

ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Визначено сутність поняття "суб'єкт господарювання". Проаналізовано динаміку основних показників фінансової діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності. Висвітлено основні види державної допомоги суб'єктам господарювання і проаналізовано обсяги державної підтримки. Охарактеризовано структуру балансу великих та середніх підприємств за окремими видами економічної діяльності. Розглянуто зв'язок між ефективним управлінням фінансами суб'єктів господарювання й забезпеченням їх платоспроможності, фінансової стійкості та прибуткової діяльності.

Ключові слова: фінансова система; фінанси суб'єктів господарювання; державні підприємства; ВВП; євроінтеграція.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції функціонування фінансової системи вимагає побудови стабільно функціонуючих суб'єктів господарювання, які можуть стати ключовим чинником забезпечення фінансової стабільності та економічного зростання. Фінанси суб'єктів господарювання посідають важливе місце у фінансовій системі, оскільки саме вони беруть участь у процесі створення ВВП. Від стану фінансів суб'єктів господарювання залежить стан інших сфер фінансової системи держави, а також стан взаємовідносин між окремими сферами та ланками фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сутності фінансової діяльності суб'єктів господарювання науковцями триває давно. Серед наукових досліджень учених у сфері аналізу й оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання слід зазначити праці таких учених, як Г. Азаренкової [1], А. Бурак [2], В. Глушченка [3], Н. Давиденко [2], Л. Демиденко [4], Н. Дробот [2], І. Зеліско [2], І. Зятковського [5], Ю. Касперович [6], Н. Любенко [7], І. Пасінович [8], О. Терещенка [9], В. Торкатюка [10] тощо. Попри широке висвітлення проблем фінансової діяльності суб'єктів господарювання у вітчизняній економічній науці, за умов динамічних змін та непередбачуваності економічної й політичної ситуації в Україні та світі, державна

"підтримуюча" політика та її вплив на створення стимулюючих важелів наразі висвітлено недостатньо.

Метою статті є обґрунтування сутності та аналіз фінансової діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності

Методологія дослідження. У даному дослідженні було використано такі методи наукових досліджень: абстрактно-логічний – при теоретичному узагальненні та формулюванні висновків; порівняння – під час аналізу основних показників діяльності суб'єктів господарювання України; статистичні методи – при аналізі динаміки субсидій та поточних трансфертів підприємствам; графічний – при побудові ілюстративного матеріалу за даними обсягів надходження податку на прибуток деяких державних підприємств до Зведеного бюджету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова система відіграє важливу роль у забезпеченні сталого економічного зростання та фінансової стабільності. Саме тому запорукою розвитку економічної системи, забезпечення економічного зростання та фінансової стабільності у країні є побудова ефективно функціонуючої та розвиненої фінансової системи.

Фінанси підприємств та установ є базовою ланкою всієї фінансової системи, оскільки саме тут утворюється значна частина ВВП, що є об'єктом розподілу через